

DOI: 10.51728/ZRIPF202501020H

Stručni članak

Professional paper

Primljeno 17.07.2025.

Prof. dr. Esmir M. Halilović
Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
esmir_h@yahoo.com

FENOMEN KUR'ANIZMA KAO IZAZOV HADISKIM ZNANOSTIMA?

Sažetak

Kur'anizam predstavlja savremeni pokret koji zagovara ekskluzivno oslanjanje na Kur'an kao jedini izvor vjerovanja i šerijatskih propisa, uz djelimično ili potpuno negiranje autoriteta hadisa. Ovaj rad analizira fenomen kur'anizma kao izazova tradicionalnim hadiskim znanostima ali i savremenim muslimanima. U radu se prvo objašnjava pojam kur'anizma, njegov historijski razvoj od ranih polemika do njegovog jačanja krajem 19. i u 20. stoljeću. Zatim se izlažu temeljna uvjerenja kur'anista te kritike koje upućuju na račun hadisa i hadiske metodologije – uključujući sumnje u autentičnost predaja, logičke kontradikcije između tradicije (koje postoje po njima) i činjenicu kasnije kompilacije hadisa. U radu su kratko spomenuti i stavovi istaknutih savremenih kur'anista (poput Edipa Yüksela i Rashada Khalife) kako bi se bolje razumjeli njihovi argumenti. Potom se izlažu odgovori tradicionalnih islamskih učenjaka hadisa na ove kritike, s posebnim naglaskom na metodološke principe verifikacije hadisa i šerijatski značaj Poslanikova, s.a.v.s., sunneta. Kroz kritičku analizu vrednuju se argumenti te razmatraju implikacije kur'anističkog pristupa na islamsku teologiju i praksu. U zaključku se ističe nezamjenjiva uloga vjerodostojnih hadisa i sunneta u islamu i savremenom muslimanskom životu, uz potrebu očuvanja i unaprjeđivanja precizne i temeljite hadiske metodologije u suočavanju s brojnim savremenim izazovima.

Ključne riječi: Kur'anizam, kur'anisti, hadis, sunnet, islamsko pravo, hadiske znanosti, Ahlul-Qur'an, savremeni islam

Uvod

Savremeni islamski diskurs suočava se s nizom izazova u pogledu interpretacije izvora islama ali i same vjere. Jedan od tih izazova jeste kur'anizam – pokret ili sekta čiji pripadnici zastupaju stanovište da je *Kur'an* jedini autentični izvor islamskog vjerovanja, zakona i etike, te da *hadis* (izreke i djela poslanika Muhammeda, a.s.) i sunnet ne predstavljaju obavezujući izvor islama i islamskog vjerzakona.

Sljedbenici kur'anizma (često se nazivaju i *ahlul-Qur'an* ili *Qur'anijun*, što znači "ljudi Kur'ana" odnosno *kur'anisti*) u potpunosti odbacuju autentičnost i autoritet većine, ili pak i svih, hadiskih predaja, smatrajući da se putem njih ne može pouzdano utvrditi sunnet Poslanika, a.s..

Kur'anisti ističu da je Kur'an samodostatan, jasan i zaokružen izvor upute, te navode kako u Kur'anu ne postoji izričita naredba da se slijede hadisi ili predaje izvan samog teksta Objave. Prema ovom pristupu, sve što je potrebno za vjeru nalazi se u Kur'anu, dok je uvođenje hadisa u pravno-teološki korpus ljudska inovacija (*bid'at*) podložna greškama, krivotvorinama te kulturnim i političkim utjecajima. Neki idu toliko daleko da hadise i sunnet pripisuju sotoni tj. šejtanu i njegovom pogubnom utjecaju na islamski monoteizam. (Quran Talk Blog. (2023, September 13).

Veoma je interesantna vjerodostojna predaja u kojoj se ova skupina/sekta te njihovo negiranje sunneta spominje upravo u hadisu Allahovog Poslanika, s.a.v.s., u kojoj on nedvosmisleno nagovještava dolazak i pojavljivanje upravo ovakvih pojedinaca i tendencija među muslimanima. Evo te predaje:

يُوشِكُ الرَّجُلُ مُتَكِنًا عَلَى أَرِيكَتِهِ يُحَدِّثُ بِحَدِيثٍ مِنْ حَدِيثِي فَيَقُولُ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ كِتَابُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ مَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَلَالٍ اسْتَحْلَلْنَاهُ وَمَا وَجَدْنَا فِيهِ مِنْ حَرَامٍ حَرَمْنَاهُ إِلَّا وَإِنَّ مَا حَرَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِثْلَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ

„Bojati se je da će (doći vrijeme) kada će neki čovjek zavaljen na svome jastuku, govoriti neki od mojih hadisa, pa će reći:

„Između nas i vas je Allahova knjiga, pa što u njoj nađemo od halala, smatramo ga halalom, a što nađemo od harama smatramo ga haramom, a zar nije ono što je zabranio Allahov Poslanik ﷺ, kao ono što je zabranio Allah?“ (Ibn Madže, Ahmed i Ebu Davud)⁴⁸

Naravno, nakon iščitavanja i razumijevanja navedene predaje nije čudno da kur'anisti negiraju ne samo ovu vjerodostojnu predaju nego i sve druge vjerodostojne predaje u kojima Poslanik, s.a.v.s., nagovještava bilo šta iz budućnosti, jer po njima – kako mi je nedavno rekao jedan od zastupnika njihovih ideja „to je sve izmišljeno i suprostavlja se kur'anskom tekstu“, na taj način negirajući vid nadnaravnosti – mu'džize koje su date Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., a u koje su se osvjedočili ashabi, tabiini i brojne generacije muslimana i o čemu su napisane hiljade knjiga.

Fenomen kur'anizma, premda brojčano ograničen, poprimio je obilježja transnacionalnog pokreta tek u 20. i 21. stoljeću, osobito potpomognut širenjem informacija putem interneta i društvenih mreža. U posljednje vrijeme takve ideje pronalaze put i do muslimanskih zajednica na Balkanu. Time kur'anizam postaje aktualan izazov za *hadiske znanosti* – tradicionalne discipline koja se bavi prenošenjem, kritikom i naučnim tumačenjem i izučavanjem Poslanikovih, a.s., hadisa i sunneta. Širenje kur'anističkih ideja izazvalo je nedoumice i polemike u pogledu *autentičnosti, autoriteta i značenja hadisa* u islamu uglavnom na društvenim mrežama i internetu kod nekih ljudi koji uglavnom nemaju vjersko obrazovanje a pogotovo nisu stručnjaci u hadiskim znanostima.

Za islamske učenjake i studente islamskih fakulteta od posebnog je značaja razumjeti genezu i argumentaciju ovog pokreta, kako bi se adekvatno odgovorilo na tvrdnje koje dovode u pitanje drugi temeljni izvor islama – Poslanikov, s.a.v.s., sunnet a što nesumljivo ima svoje izvore i u pisanjima orijentalista poput Ignác Goldziher-a (1850–1921), Joseph Schacht-a (1902–1969), John Wansbrough-a (1928–2002), i drugih.

Ovaj rad nastoji pružiti cjelovit pregled fenomena kur'anizma i njegovog odnosa prema hadisu. U njemu se najprije razmatra historijski razvoj ideje "Kur'an je dovoljan sam po sebi", od njenih

⁴⁸ Hadis je sahih. Bilježe ga Ibn Madže i Ebu Davud u sličnom rivajetu. Vidi: „Sunen Ibn Madže“, Bejrut: Darul-fikr, broj hadisa: 12; 1/6.

začetaka do savremenih manifestacija. Zatim se analiziraju glavne tvrdnje kur'anista, koje su nerijetko samo prerađene optužbe koje dolaze od već spoemnutih orijentalista i drugih neprijatelja islama i njihove kritike usmjerene prema vjerodostojnosti i ulozi hadisa. Dalje se izlažu odgovori tradicionalnih hadiskih učenjaka na ove izazove, uključujući uvid u metodologiju provjere autentičnosti hadisa izgrađivanu stoljećima i od strane desetina ako ne i stotina hiljada islamskih učenjaka. Na kraju, rad nudi zaključne opservacije o ulozi hadisa u savremenom muslimanskom životu te ističe važnost očuvanja preciznih i temeljitih naučnih kriterija u hadiskim studijama.

Pojam kur'anizma i historijski razvoj pokreta

Ideja da se islam treba temeljiti isključivo na Kur'anu, uz isključivanje Sunneta, nije potpuno nova u historiji islamskog mišljenja. Kur'anizam u užem smislu označava organiziraniji pokret nastao u modernom dobu, no klice tog stava mogu se pratiti unazad do samih prvih stoljeća islamske civilizacije. Već u generaciji *tabi'ina* (muslimana koji su živjeli nakon ashaba) zabilježeni su pojedinci ili manje grupe koji su izražavali sumnju u vjerodostojnost određenih hadisa ili ih čak u potpunosti negirali.

Islamska tradicija prenosi da su takvim negatorima Sunneta ili pojedinih hadisa odgovorili istaknuti učenjaci među ashabima poput Aiše, r.a., Abdullaha ibn Omera, r.a., Abdullaha ibn Abbasa, r.a., Imrana ibn Husajna, r.a. i drugih, branivši autoritet Poslanikovih, s.a.v.s., predaja. (Adilović, 2022)

Slične pojave javljale su se i kasnije, te su kroz povijest više učenjaka pisali djela u odbranu Sunneta i odgovarali na sumnje u pogledu hadisa – među njima su imami kao što su velikani islamskog ummeta, Muhamed ibn Idris aš-Šafi, Ahmed ibn Hanbel, Ibn Kutajba, Ibn Kajjim el-Dževzijje, Džalaluddin Sujuti i brojni drugi. (El-Karadavi, 2012)

Ove činjenice pokazuju da je pitanje autoriteta hadisa povremeno izazivalo rasprave tokom čitave islamske historije, a ehli-sunnetska ulema je na to odgovarala jasnim naglašavanjem nužnosti Sunneta kao tumača Kur'ana i drugog izvora islama.

U svom savremenom obliku, međutim, pokret kur'anista javlja se krajem 19., odnosno početkom 20. stoljeća u kontekstu

kolonijalne dominacije nad muslimanskim zemljama i suočavanja islamskog svijeta s intelektualnim izazovima modernog doba. U periodu britanske kolonijalne uprave u Indiji pojavljuju prvi istaknuti zagovornici te ideje. Često se spominje Sir *Syed Ahmad Khan* (u bosanskim izvorima Ahmed Han) kao jedan od prvih intelektualaca koji je javno izrazio sumnju u vjerodostojnost mnogih hadisa (Encyclopaedia Britannica, n.d.). Na području današnjeg Pakistana, Abdullah Čakralavi (Chakralawi) otišao je korak dalje: potpuno je odbacio *sve* hadise kao izvor vjere. Čakralavi je zagovarao tezu da je jedino Kur'an vjerodostojno prenesen od Boga, te da stoga nema potrebe za ikakvim drugim izvorom; oko sebe je okupio sljedbenike i 1902. osnovao pokret koji je nazvao Ahlul-Kur'an (doslovno: *sljedbenici Kur'ana*). Taj naziv *ahlul-Qur'an* postao je sinonim za pristalice ideje da se isključivo Kur'anu treba vraćati za sve vjerske smjernice.

Otrpili u isto vrijeme, slične ideje pojavile su se i u drugim dijelovima muslimanskog svijeta. U Egiptu početkom 20. stoljeća, liječnik *Muhammed Tefvik Sidki* (Muhammad Tawfiq Sidqi) 1906. godine objavio je članak simboličnog naslova „El-Islam huve'l-Kur'an vahdehu“ (*"Islam je samo Kur'an"*), u časopisu *El-Manar*. U tom članku Sidki je otvoreno ustvrdio da je Kur'an jedini potrební izvor u islamu, rekavši: *"Ono što je Bog propisao čovjeku ne prelazi okvire Božije Knjige. Da je išta drugo, mimo Kur'ana, bilo neophodno za vjeru, Poslanik bi naložio da se to zapiše, a Allah bi osigurao njegovu očuvanost"* (Wikipedia, n.d.)

Pored Sidkija, u Egiptu su se pojavili i drugi istomišljenici, poput *Muhammeda Ebu Zejda* i dr. *Ahmeda Subhija Mensura* (Ahmed Subhy Mansour), koji je 1980-ih zbog svojih kur'anističkih stavova udaljen sa Univerziteta Al-Azhar i kasnije emigrirao u SAD. (islamweb.net, n.d.) Mansur je osnovao i internet platformu za promociju ideja Kur'anaista, pod nazivom *ahl-alquran.com*, okupljajući istomišljenike iz raznih zemalja. ([Ahl Alquran.com](http://AhlAlquran.com), n.d.)

Mnogi autori koji su izučavali sektu ili pokret ili fenomen kur'anizma uviđaju i ukazuju na činjenicu da su često puta iza njih, kao i iza drugih sličnih pokreta među muslimanima, ustvari stajale kolonijalne sile, odnosno neprijatelji islama i muslimana:

„Poput Sidkija, vjerovali su da je korpus hadisa fatalno nepouzdan i da Sunnet, stoga ne može biti

normativan. (...) Potakle iz indijskog reformističkog pokreta Sid Sayyida Ahmada Khana, kur'anije su nastojale otvoriti jedan religijski i kulturni prostor za južnoazijsku muslimansku elitu, koju je, kao i infrastrukturu, stvorila i koristila britanska vlast.“ (Brown, 2018:298)

Vrijedi napomenuti da su slične tendencije zabilježene i unutar nekih sekti ili pokreta ranije, poput određenih frakcija haridžija u klasičnom dobu, nakon njih se dešava slična tendencija kod nekih mu'tezilija, koji su odbacivali pojedine hadise. Ipak, savremeni kur'anizam kao fenomen dobiva poseban zamah u 20. stoljeću, i to ne samo u intelektualnim krugovima već i na širem planu. Primjer političkog istupa kur'anističkih ideja je slučaj *Muamera el-Gadafija* u Libiji, koji je 1970-ih proklamovao da će Kur'an biti jedini ustav njegove zemlje. Gadafi je tvrdio da svaki musliman ima pravo neposredno tumačiti Kur'an te je javno dovodio u pitanje autentičnost hadisa i autoritet pravnih škola, smatrajući ih kasnijim iskrivljenjima izvornog islama. U Turskoj i dijaspori, kur'anistički pokret dobio je zamah kroz djelovanje autora poput Edipa Yüksela (Edip Yuksel, rođ. 1957). Yüksel je 1980-ih, pod utjecajem američko-egipatskog biokemičara Rashada Khalife, prihvatio ideju isključivog povratka Kur'anu. Rashad Khalifa (1935–1990) poznat je po svome djelu o čudu broja 19 u Kur'anu te po tome što je osnovao organizaciju *United Submitters International* u SAD, koja je popularizirala slogan: "*The Quran, the whole Quran, and nothing but the Quran*" – u prevodu, "Kur'an, cijeli Kur'an i ništa osim Kur'ana" (Wikipedia, n.d.) Ovaj slogan sažima temeljnu filozofiju kur'anista da *isključivo* Kur'an treba biti vodilja muslimanima. Khalifa je u svojoj knjizi "*Quran, Hadith and Islam*" izložio argument da je Kur'an jedini izvor islamskog vjerovanja i prakse, dok je čitav korpus hadisa ljudski proizvod sklon zabudama. (wikipedia.org, n.d.) Na njega se nadovezao i Edip Yüksel – profesor na koledžu u Arizoni (USA), koji je u Turskoj i među dijelom intelektualaca stekao sljedbenike kao prominentni zagovornik *islamske reforme* zasnovane na Kur'anu. Isti autor je zajedno sa nekolicinom istomišljenika objavio, 2011. god., novi prijevod Kur'ana koji je nazvao: „Kur'an: Reformistički prijevod (The Quran: A Reformist Translation)“ (Brown, 2018: 302)

Kao što se vidi, kur'anizam je dinamičan fenomen ili sekta s pristalicama od Indijskog potkontinenta, preko arapskih zemalja, do Turske, Evrope i Sjeverne Amerike. Iako se ideje mogu neznatno razlikovati u nijansama, svim kur'anistima zajedničko je temeljno uvjerenje o samodostatnosti *Kur'ana* i odbacivanje hadisa kao temeljnog izvora islama i kao nečega što nije prenešeno vjerodostojno.

Temeljna uvjerenja kur'anista i njihove kritike hadiskih znanosti

Glavna premisa kur'anizma jest da je *Kur'an savršena, potpuna i dovoljno jasna božanska objava*, te da stoga u pitanjima akide (vjere) i šerijatskih propisa nije potrebno niti legitimno posezati za sekundarnim izvorima poput hadisa. Kur'anisti tvrde da je Kur'an jedini tekst koji je *Bog obećao sačuvati od iskrivljenja* (pozivajući se na ajet “*Mi, uistinu, Kur'an objavljujemo i zaista ćemo Mi nad njim bdjeti!*”, (Kur'an, El-Hidžr, 9), dok hadiske zbirke nisu obuhvaćene takvom božanskom garancijom. Prema tome, svaka predaja mimo Kur'ana za njih nužno nosi rizik greške ili krivotvorine. Kur'anisti često ističu sljedeće argumente kao *kritiku hadisa* i hadiske znanosti:

- *Dovoljnost Kur'ana:* Kur'an sadrži sve što je muslimanima potrebno za vjeru i praksu. Pozivaju se na kur'anski iskaz: “*Mi ništa u Knjizi nismo izostavili*” (Kur'an, El-En'am, 38) kako bi dokazali da je u Objavi obuhvaćen svaki princip, te da dodatni izvori nisu nužni. Iz toga izvode stav da su *svi propisi i ibadeti* već sadržani u Kur'anu direktno ili kroz opća načela, te da dodatna pojašnjenja iz hadisa nisu obavezujuća.
- *Nepostojanje kur'anske zapovijedi slijeđenja hadisa:* Kur'anisti tvrde da nigdje u Kur'anu nema direktne zapovijedi koja nalaže vjernicima da slijede predaje Poslanika zabilježene naknadno. Istina je da Kur'an naređuje pokornost Allahu i Poslaniku, ali kur'anisti to tumače kao pokornost Poslaniku *samo u onome što je objavljeno u Kur'anu*. Oni smatraju da izraz “*pokoravajte se Allahu i Poslaniku*” podrazumijeva poslušnost Poslaniku u dostavljanju Kur'ana, a ne nužno

prihvatanje hadiskih izvještaja o Poslanikovom, s.a.v.s., sunnetu koji su zabilježeni kasnije. Prema njihovom shvatanju, *Sunnet nije zasebno objavljeni izvor islama*, jer da jeste, bio bi zapisan i sačuvan poput Kur'ana.

- *Sumnja u autentičnost usljed kasne kompilacije*: Ključna kritika kur'anista odnosi se na *historijsku vjerodostojnost hadisa*. Oni tvrde da je od vremena Poslanikove smrti do sistematskog zapisivanja hadisa proteklo više od stoljeća, tokom kojeg su predaje kružile usmenim putem. Tek je u drugom i trećem stoljeću po Hidžri nastalo šest najpoznatijih hadiskih zbirki (Buharijeva, Muslimova, Ebu Davudova, Tirmizijina, Ibn Madžina i Nesaijeva). Kur'anisti drže da je u tako dugom razdoblju došlo do neizbježnih iskrivljenja, zaboravljanja i umetanja izmišljenih predaja, uprkos naporima iskrenih prenosilaca. Stoga smatraju da se na hadise ne može osloniti jer nije sigurno da su autentično preneseni. Često navode da *“ono što je napisano stoljeće i više nakon Poslanika ne može imati sigurnost autentičnosti”*. Takođe ukazuju da su *političke i sektaške borbe* u ranim stoljećima islama dovele do fabrikovanja hadisa kojim su se opravdavale određene frakcije, što baca dodatnu sumnju na cijeli hadiski korpus.
- *Interna nekonzistentnost i sadržajne kontradikcije*: Za kur'aniste, hadiski korpus je pun međusobno proturječnih izvještaja o vjerovanju i praksi, što dovodi u pitanje njegovu vjerodostojnost. Kako ističe Edip Yüksel, jedan od glasnogovornika kur'anističkog pokreta, *“hadiske zbirke sadrže gotovo sve što poželite”*. On ukazuje na to da u tim knjigama prikaz Poslanika nije jednoobrazan: *“Na jednoj stranici Muhammed, a.s., opisan je kao iznimno blag i plemenit, dok se već na sljedećoj pojavljuje kao okrutni mučitelj; na jednom mjestu ima vrhunski moral, a na drugom se pojavljuje kao pedofil”* (free-minds.org, n.d.) Za kur'aniste su dokaz da predaje nisu pouzdane i da kaljaju ugled Muhammeda, a.s. mnogi hadisi koji oni ne mogu da shvate. Kur'anisti naglašavaju da time zapravo *brane čast Poslanika*, jer

odbacuju pripisivanje takvih problematičnih izvještaja njemu. (r/Quraniyoon Wiki, n.d.) S njihovog stanovišta, neprihvatljivo je da vjera utemeljena na Kur'anu, koji hvali Poslanikov moral, istovremeno prihvata predaje koje ga prikazuju u suprotnom svjetlu.

- *Racionalistička kritika i teološka načela:* Mnogi kur'anisti ističu *racionalnost* i *logičku dosljednost* kao ključna načela tumačenja Objave. Prema tome, oni odbacuju hadise koji se kose sa (njihovim) razumom, naukom ili općim moralnim vrijednostima – kako ih oni razumijevanju, držeći da Uzvišeni Allah ne bi dozvolio apsurdnosti u vjeri. Također, određeni kur'anisti dovode u pitanje *široku primjenu koncepta prihvatanja hadisa u akaidskim pitanjima*, smatrajući da se time narušava *princip tevhida* – jer se, po njima, davanje normative predajama znači da se “*riječ Poslanika izjednačava sa Božijom riječi*”, što oni vide kao oblik pretjerivanja u vjeri i oblik širka/politeizma.
- *Sunnet ograničen na kontekst Poslanika:* Još jedan argument koji se može naći u kur'anističkim tekstovima i objavama na internetu jest da se *sunnet Poslanika odnosi na njegovo vrijeme i okolnosti*, te da nije nužno univerzalno obavezujući za sva vremena. Oni tvrde da su određene Poslanikove, s.a.v.s., naredbe ili običaji bili proizvod *specifičnog povijesnog i društvenog konteksta Arabije 7. stoljeća*, te da njihovo preslikavanje na moderni kontekst može biti neprikladno. Primjerice, navode da je Poslanik neke stvari činio zbog lokalnih običaja, praktičnih potreba ili tadašnjeg stanja zajednice, a ne zato da bi ustanovio trajno pravilo (npr. određeni detalji odijevanja, prehrane, vođenja vojske i sl.). Kur'anisti tu često spominju maksimu: “*Poslanikove riječi i djela vrijedili su za njegove ashabe, ali ne nužno i za nas.*” Prema njima, *autoritativnost Poslanika, a.s., završava sa dostavom Kur'ana*, dok su ostala njegova uputstva bila *savjeti ili presude uvjetovane vremenom i mjestom*.

Sumirajući navedeno, kur'anistička sekta i pravac mišljenja smatra da je islam kao vjera bio *iskvaren* uvođenjem ogromnog broja *problematičnih hadisa* u opticaj, što je dovelo do unutrašnjih sukoba, skretanja u praznovjerje i rigidnosti u razumijevanju vjere. Rješenje vide u *vraćanju "čistom Kur'anu"*, lišenom, kako kažu, balasta posredničkih izvora. Neki idu toliko daleko da one muslimane koji inzistiraju na hadisu optužuju za idolopoklonstvo prema Poslaniku, s.a.v.s., (jer mu, navodno, pripisuju ovlasti zakonodavca koje pripadaju samo Bogu).

Naravno, ovakve tvrdnje izazvale su opsežne i kategoričke reakcije islamskih učenjaka a posebno iz oblasti tradicionalnih *hadiskih znanosti*. U sljedećem poglavlju prikazujemo kako *klasična i savremena ulema* odgovara na spomenute kritike, braneći ulogu i vjerodostojnost hadisa te samih metoda kojima se ocjenjivala njihova autentičnost.

Odgovori tradicionalnih hadiskih učenjaka na kur'anističke sumnje i zablude

Islamski učenjaci – iz svih priznatih ehli-sunnetskih pravaca/mezheba– kategorično odbacuju kur'anistički pristup, braneći *ključnu ulogu Poslanikovog, s.a.v.s., sunneta* kao drugog izvora islama, odmah nakon Kur'ana. Tradicionalni učenjaci ističu da *Kur'an i Sunnet čine nedjeljivu cjelinu* objave: Kur'an postavlja opće principe, a Sunnet ih objašnjava, konkretizira i dopunjuje u praksi. Odbacivanje hadisa, neminovno vodi ka fragmentarnom i subjektivnom tumačenju vjere, pa i iskrivljavanju kur'anske poruke, kao i očitim zabrudama, što uzrokuje velike razlike u praksi i vjerovanju među muslimanima. Kada bi se svakome prepustilo da bez adekvatnog znanja iz Kur'ana, Sunneta, sire, arapskog jezika, osnovnih islamskih znanosti samostalno tumači Allahovu Objavu, bez ikakve sumnje bi to bio neviđeni kaos i smutnja. Štaviše, vjerodostojno su zabilježene izreke najučenijih ashaba oko ozbiljnosti i odgovornosti temeljitog i stručnog tumačenja Kur'ana. Tako je Ibn Abbas, r.a., - koji je jedan od najboljih poznavalaca Kur'ana među ashabima kazao: „Koja će me Zemlja nositi a koje nebo pokrivati kada bih rekao o Kur'anu ono što ne znam!“ (prema Halilović, S. 2005:287)

Islamski konsenzus (*idžma'*) – kao također još jedan od izvora islama, od najranijih vremena glasi da je *obaveza prihvatiti i Kur'an i vjerodostojni Sunnet* kao komplementarne izvore šerijata. (Adilović, 2022.) I naravno, u kur'anističkim tekstovima ćemo naći da se oni upravo bore i protiv konsenzusa (*idžma'a*) te i njega negiraju – jer se naravno njihova tumačenja nalaze na suprotnoj strani od svega onoga na čemu su muslimani u potpunosti saglasni.

Ključni odgovori koje *hadiska znanost* nudi na argumente kur'anista mogu se sistematizirati u nekoliko tačaka:

- *Kur'an upućuje i naređuje slijedjenje Poslanika*: Islamski učenjaci naglašavaju da sam Kur'an na više mjesta *naređuje pokornost Poslaniku*. Primjeri su ajeti: “*Ono što vam Poslanik dadne – to uzmite, a ono što vam zabrani – ostavite*” (Kur'an, El-Hašr 7); “*Pokoravajte se Allahu i pokoravajte se Poslaniku*” (En-Nisa, 59, En-Nur, 54 i dr.); “*Ko se pokorava Poslaniku, taj se pokorava Allahu*” (En-Nisa, 80). Ovi i mnogi drugi ajeti jasno pokazuju da je za muslimane obavezno slijediti Poslanikove naredbe i upute koji se nalaze u vjerodostojnom sunnetu. U klasičnom tefsiru navodi se načelo: “*el-ibratu bi umumil-lafz la bi hususis-sebeb*” – tj. da se kur'anske zapovijedi upućene ashabima imaju smatrati *univerzalno važećim*, osim ako postoji dokaz suprotnog. (Adilović, A. 2022) Prema tome, tvrdnja da je Sunnet bio obavezan samo za ashabe, a ne i za potonje generacije, odbacuje se po svim islamskim učenjacima. I to nikada i niko razuman u historiji islama nije zastupao. Uzvišeni Allah jasno kaže da je Poslanik, a.s., učinjen *uzorom svim vjernicima do Sudnjeg dana* (“*Vi u Poslaniku Allahovom imate divan uzor...*”, El-Ahzab, 21). Stoga, *pokornost Poslaniku, s.a.v.s.*, nije ograničena na primanje odnosno dostavu Kur'ana, nego obuhvata i slijedenje njegovih praktičnih uputa koje demonstriraju kako živjeti po Kur'anu.
- *Neophodnost hadisa za razumijevanje Kur'ana*: Islamski učenjaci ističu da Kur'an, iako savršen, često daje općenite propise bez detalja, koje je tek Sunnet razjasnio. Naprimjer, Kur'an mnogo puta naređuje muslimanima da

*obavljaju molitvu (salat) i da daju zekat, ali nigdje u Kur'anu nisu objašnjeni praktični detalji tih propisa – koliko ima dnevnih namaza, koliko rekata, koji su uvjeti zekata, itd. Tek kroz vjerodostojne hadise znamo da je, naprimjer, propisano pet dnevnih namaza, kako se klanja svaki od njih, koliki je nisab za zekat i sl. Slično tome, obredi hadždža, pravila nasljeđivanja, pojašnjenja halal ili haram propisa (npr. zabrana konzumiranja magarećeg mesa, ili propis da nana nasljeđuje određeni dio imetka...) – sve to potječe iz hadisa, a u Kur'anu ili nije uopće spomenuto ili je samo naznačeno. Islamska ulema zaključuje da *praktikovanje islama u potpunosti nije moguće bez oslanjanja na Sunnet*. Šafija je još u 9. stoljeću napisao: "Svaki propis koji nam je dat preko Poslanika, a.s., ima uporište u Kur'anu; ako nije direktno tekstom, onda kroz opće načelo. Poslanikovo objašnjenje Objave dio je same Objave." Shodno tome, hadiske predaje su shvaćene kao *nužno tumačenje Kur'ana od strane samog Poslanika* po nadahnuću od Uzvišenog Allaha (na što ukazuju ajeti En-Nedžm, 3-4: "On (Poslanik) ne govori po hiru svome – to je samo Objava koja mu se obznanjuje"). Ovakvo tumačenje sunneta i njegovog odnosa prema Kur'anu je prisutno tokom cijele muslimanske historije.*

„Sunnet je armatura Kuće islama; ako se iz zgrade odstrani armatura, treba li biti iznenađen ako se ona (kuća) sruši kao kula od karata?“ Ovdje Muhammed Asad, učenjak iz 20. stoljeća, jasno artikulira ulogu koju Sunnet igra u konstrukciji „Kuća islama“. Kroz historiju, a i u savremeno doba, postojali su pokušaji da se Sunnet Božijeg poslanika Muhammeda, a.s., odvoji od Poruke koju je on donio, od Kur'ana. Ovakav pristup akademski je neispravan, a nema nekog značaja ni za mase.“ (Čatović, S. u Ayoub, 2019:143)

- *Historijska pouzdanost hadisa i isnadska metoda*: Jedan od najvažnijih odgovora hadiskih učenjaka odnosi se na tvrdnju o nepouzdanosti usmenog prenošenja. Ističe se da je već prva generacija muslimana uložila ogroman

trud da sačuva Poslanikove, a.s., izreke i djela. Iako je sistematska pisana kompilacija uslijedila kasnije, postoje jasni i nepobitni dokazi da su već ashabi i tabi'ini bilježili hadise kako u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., tako i neposredno nakon njegove smrti (poznati primjeri su Ebu Hurejrine, r.a., zabilješke hadisa, zbirka *Sahifa Hammam ibn Munabbiha* iz 7. stoljeća i mnoge druge). No, još važnije, razvijen je čitav *sistem provjere vjerodostojnosti* putem *isnada* (lanca prenosilaca) još u vrijeme ashaba i tabiina. Kroz stoljeća, islamska ulema je ustanovila naučne discipline za kritiku i valoriziranje hadisa: *Mustalah al-hadith* (Terminologija hadisa), *Ilm al-ridžal* (Biografije prenosilaca hadisa), *Muškilul-asar* (Teško razumljive predaje) i druge. Svaki prenosilac hadisa ocjenjivan je prema pouzdanosti (moralnom integritetu i preciznosti pamćenja), a svaki lanac predaje provjeravan je za neprekinutost. Tako su hadisi kategorizirani na autentične (*sahih*), dobre (*hasen*), slabe (*da'if*) ili apokrifne (*mevdu'*) prema strogim i preciznim kriterijima. (Halilović, 2025) Rezultat tih napora je da su u klasičnim i najpoznatijim hadiskim zbirkama (posebno u zbirkama poput *Sahih Buharije* i *Sahih Muslima*) sačuvane predaje za koje postoji *sigurnost* u neprekinutost i pouzdanost lanca prenošenja. Učenjaci ističu da konsenzus muslimana smatra kako *velika većina hadisa u najpoznatijim zbirkama hadisa zaista potječe od Poslanika, a.s.*, i tu dileme nemaju. Naravno, svjesni su da postoji i mnoštvo slabih ili izmišljenih predaja, ali upravo zbog toga je razvijena znanost kritikovanja - *Al-Džerh* koja ih je identificirala i odvojila od vjerodostojnih. Prema tome, *nije cjelokupan hadiski korpus odbačen* zbog mogućih krivotvorina, već su stručnjaci kroz rigoroznu metodu filtrirali vjerodostojno predanje od nevjerodostojnog. U tom svjetlu, jasno je da kur'anisti da *ne poznaju dovoljno hadiske discipline kao ni islam općenito* te da generaliziraju manjkavosti nekih predaja na čitavu tradiciju. „Između ostalog, ti učenjaci kažu: Da oni ispravno razumiju Kur'an oni bi poštovali i slijedili sunnet, ali, pošto ga pogrešno shvataju, oni su

svojim tumačenjima otišli u zabludu i druge također odvede u zabludu.“ (Adilović, A. 2022)

Uloga Sunneta u čuvanju vjere: Tradicionalni učenjaci podsjećaju i na brojne vjerodostojne *hadise* koji su unaprijed upozorili na pojavu ljudi koji će negirati Sunnet. Da navedemo još jedan od njih:

Irbad b. Sarija, r.a. prenosi: „Allahov Poslanik, s.a.v.s., održao nam je poredavanje od kojeg su ustreptala naša srca i orosile naše oči, pa smo rekli: „Allahov Poslaniče, kao da je to predavanje onoga ko se oprašta od nas, pa nas posavjetuj!“ On reče: „Savjetujem vam bogobožnost, poslušnost i pokornost, pa makar vam vođa bio rob! Naime, ko od vas poživi, vidjet će mnoga razilaženja. Zato se držite moga sunneta i prakse upućenih, pravednih halifa nakon mene; držite se toga i ne odstupajte od njega. Čuvajte se novuvedenih stvari, jer je svaka novotarija zabluda.“ (Ahmed, Ebu Davud, Tirmizi, Ibn Madže, Hakim i Ibn Hibban. Tirmizi ga ocjenjuje kao hasen-sahih hadis)

I ovaj hadis su učenjaci često navodili upravo kao predskazanje pojave *kur'anista* koji će negirati autoritet hadisa, a Poslanik jasno upozorava da je njegovo propisivanje i zabranjivanje u vjeri dio Objave, ništa manje obavezujuće od Božije riječi. Stoga se odbacivanje hadisa smatra opasnim otklonom od vjere.

Neki klasični učenjaci otišli su tako daleko da su kazali

وَلَوْ أَنَّ أَمْرًا قَال لَا نَأْخُذُ إِلَّا مَا وَجَدْنَا فِي الْقُرْآنِ لَكَانَ كَافِرًا بِإِجْمَاعِ الْأُمَّةِ...

da onaj “ko kaže: *prihvatamo samo ono što je u Kur'anu*” – a negira Sunnet – *postaje nevjernik (kafir) po konsenzusu islamskog ummeta.*

Ovu kategoričku izjavu izrekao je, među ostalima, čuveni fekih *Ibn Hazm* u 11. stoljeću, aludirajući da poricanje vjerodostojnog Poslanikovog, s.a.v.s., govora zapravo predstavlja poricanje Božije upute koja je data kroz Poslanika. (Ibn Hazm, 2:208)

„Također, mnogi islamski učenjaci (kao što su: Ibn Hazm, Muhammed ibn Nasr el-Mervezi, Ebu Bekr el-Adžurri, Sujuti, Ibn Baz, mnogi azarski alimi, i dr.) za takve kažu da su skrenuli s Pravoga puta, da imaju svoju zasebnu vjeru i da ne pripadaju

islamu. Uz to, islamski učenjaci ukazuju na činjenicu da je to među najopasnijim vidovima organizovanog djelovanja na planu iskrivljavanja islama i udaljavanju muslimana od ispravnog vjerovanja.“ (Adilović, A, 2022)

Iako se u suvremenom vremenu takve izjave rjeđe čuju u akademskom diskursu, one oslikavaju stepen ozbiljnosti s kojom je islamska ulema tretirala dužnost poštivanja Sunneta.

- *Kontinuirani idžma'/konsenzus muslimanske zajednice:* Još jedan argument koji se iznosi jeste da su *muslimani kroz čitavu historiju*, od ashaba pa nadalje, *živjeli islam slijedeći i Kur'an i Sunnet*. Čak i *šerijatsko nasljeđe* – poput pravnih škola (mezheba) – nezamislivo je bez hadisa. Ako bi hadisi bili suštinski nepouzdati – kako to tvrde kur'anisti, kako to da je Uzvišeni Allah stoljećima dopuštao da čitav ummet slijedi zabludu? Nasuprot tome, vjerujemo da je Uzvišeni Allah obdario ovu zajednicu mehanizmima za očuvanje Objave: Kur'an je sačuvan tekstualno, a Sunnet funkcionalno i tekstualno – kroz praksu prvih generacija muslimana kao i hadiske nauke i discipline. U tom smislu, odbacivanje Sunneta vidimo kao prekid s neprekinutom tradicijom tumačenja islama koja seže do samog Poslanika i prvih generacija. Uzvišeni Allah jasno kaže

- وَمَنْ يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُسْلِمِينَ
نُؤَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ مَصِيرًا

„A ko se suprotstavi Poslaniku nakon što mu se jasno pokaže Pravi put, i slijedi put koji nije put vjernika, pustit ćemo ga da čini što je naumio, i bacit ćemo ga u Džehennem, a loše je to stjecište!“ (En-Nisa, 115)

U komentaru ovog ajeta, glasoviti mufesir Ibn Kesir kaže:

"A ko se suprotstavi Poslaniku nakon što mu se jasno pokaže Pravi put", tj. ko krene putem koji nije šerijatski, što ga je pokazao Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, i bude na jednoj strani, a Šerijat na drugoj, i to namjerno, nakon što mu se jasno pokazala istina, "pa slijedi put koji nije put vjernika..." To je povezano sa prethodnim svojstvom, ali nekad suprotstavljanje može biti suprotstavljanje tekstu Zakonodavca, nekada

konsenzusu ummeta Muhammedovog, sallallahu alejhi ve sellem, oko onih stvari za koje se zna da se njihov konsenzus ostvario. Ostvarivanjem konsenzusa njima je zagaranirano da neće činiti greške, što je vid počasti prema njima i veličanja ličnosti njihovog Poslanika. O tome postoje brojni vjerodostojni (sahih) hadisi. Neki učenjaci tvrde da značenje tih hadisa dostiže stepen tevatura. Ono što naglašava Šafija, r.h., dokazujući da konsenzus ima snagu dokaza, jeste da ajet zabranjuje suprotstavljanje konsenzusu muslimana, što je uočljivo nakon razmišljanja o ajetu i što predstavlja jedan od najboljih i najjačih zaključaka.“ (Ibn Kesir, Tefsir.ba, n.d.)

Dakle, iz navedenog je jasno da kur'anisti *ne razumiju ispravno ni Kur'an ni Sunnet* jer zanemaruju način na koji su isprepleteni i nadopunjuju se. Štaviše, desetine i stotine hiljada islamskih učenjaka tokom dugotrajne muslimanske historije je saglasno na svemu ovome a da nam nije poznato ijedno značajnije ime bilo kojeg alima/učenjaka koji je zastupao bilo kakve slične stavove onima koje danas zagovaraju kur'anisti. Njihove tvrdnje da oni bolje razumiju Kur'an i islam od ashaba, tabiina, tabi' tabiina, najvećih učenjaka četiri priznata mezheba ... – *predstavljaju vrhunac oholosti* i u konačnosti – ljudske gluposti.

„Islam kakvog mi znamo ne bi postojao bez detaljnih informacija o primjeni općih kur'anski odredbi, bez informacija koje daje Sunnet. Naprimjer, Kur'an stalno opominje vjernike da „klanjaju namaza“, ali daje vrlo malo detalja o tome kako bi to trebalo činiti. Kako je to imam Eš-Šafi (u. 204/820), jedan od najutjecajnijih pravnika koji se posebno mjestom hadisa kao izvora prava, objasnio: „Poslanik je naznačio da je broj dnevnih namaza pet, da broj rekata na podnevskom, ikindijskom i jacijskom namazu bude četiri, dva puta ponovljeni, a da je tri rekata na akšamskom i dva na sabah-namazu. Odlučio je da se na svakom rekatu uči Kur'an, glasnije na akšamu, jaciji i sabahu, a tiše u podne i na ikindiji namazu. Odredio je da se *tekbir* mora donijeti na početku svakog namaza, a selam predati na kraju; da svaki namaz čini tekbir, učenje, *ruku*

(sagibanje), i dvije *sedžde* (padanje ničice), nakon svakog rekata, a osim toga, ništa nije obavezno (samo preporučeno). Odlučio je da namaz na putu bude kraći, ako putnik tako želi..." (Mattson, 2015:284)

Ukupno kazano, *hadiska znanost* odgovara na kur'anistički izazov tvrdnjom da je *sunnetska tradicija Allahovog Poslanika, s.a.v.s., integralni dio Objave*. Ona nije ljudski faktor koji je izvan Božije volje, već je Uzvišeni Allah preko Svog Poslanika objasnio Kur'an i naredio nam da ga slijedimo, naglašavajući da je bez živog tumačenja i primjera Muhammeda, a.s., razumijevanje Kur'ana nepotpuno. (Teki, Usmani, 2015)

Dalje, hadiski učenjaci insistiraju na tome da posjedujemo jasne *metodološke alate* za razlučivanje pouzdanog od nepouzdanog hadisa – te da problem *mevdu'* (lažnih) i *da'if* (slabih) predaja nije razlog da se odbace sve predaje, već da se učenjaci trebaju obučiti u razlikovanju vjerodostojnih od nevjerodostojnih. Ulema također poziva na dijalog sa onima koji sumnjaju u hadise, ali *na osnovu znanja a ne proizvoljnih želja i mišljenja*: potrebna je edukacija i pojašnjenje kako je hadiska građa prenošena i verifikovana, umjesto pukog odbacivanja.

Važno je napomenuti da hadiski učenjaci priznaju da su određeni slabi ili čak apokrifni hadisi kroz historiju našli put u popularnu/narodnu vjersku kulturu, stvarajući ponekad pogrešne prakse ali to se temeljito izučava unutar oblasti *mešhur* predaja koje su rasprostranjene među svijetom ili pak određenim područjima. Jedinstveni stav svih ehli-sunnetskih učenjaka, kao i većine učenjaka iz reda šija, kao i ibadija je stav da rješenje nije odbacivanje cijelog korpusa hadisa ni Sunneta, nego *rigoroznija primjena hadiske kritike* i osvještavanje tumačenje problematičnih ili *mešhur* predaja koje nisu vjerodostojne (npr. interpretacija u svjetlu konteksta, usaglašavanje predaja, metaforičko tumačenje ili *tevekkuf* – suspenzija primjene hadisa čije značenje nije u potpunosti jasno...). (Halilović, 2025)

Kritička analiza kur'anističkog pristupa i tradicionalnog stava

Nakon prethodnih izlaganja korisno je kritički sagledati te razmotriti implikacije ove rasprave po savremenu islamsku misao i praksu.

Ako bi stvari posmatrali iz perspektive neutralnog i neupućenog posmatrača, moglo bi se uočiti da *kur'anistički pristup, ukoliko nije ponukan neprijateljskim novčanim ili drugim poticajima*, proizlazi iz nekoliko primamljivih ali naivnih motiva. Prvo, tu je želja za *religijskom čistoćom i sigurnošću* – kur'anisti smatraju da oslanjanje isključivo na Kur'an uklanjanje mogućnost da ljudske greške ili laži kontaminiraju vjeru. U svijetu gdje su vjerski tekstovi često pod lupom kritike (npr. zbog sadržaja koji danas nekima djeluju problematično), pozivanje na Kur'an kao jedini neupitni kriterij djeluje privlačno onima koji žele reducirati prostor za skepticizam. Drugo, kur'anizam je i *reakcija na određena pretjerivanja i zloupotrebe* unutar islamske tradicije: historijski je bilo slučajeva da su izmišljeni i(li) slabi hadisi korišteni za potkrepu sujevjerja ili štetnih običaja, što opravdava potrebu za pročišćavanjem vjere. Treće, kur'anisti često nastupaju sa *racionalističkih pozicija*, što rezonira s obrazovanim muslimanima koji se trude pomiriti vjeru sa savremenim vrijednostima i naukom. U tom smislu, kur'anizam želi jedan vid *modernističke reforme* islama – odstraniti sve elemente koji se ne mogu čvrsto dokazati ili koji se kose s razumom, i ostaviti “esenciju” islama (za koju drže da je sadržana u Kur'anu).

Međutim, *kritički gledano*, kur'anistički pristup ima ozbiljne nedostatke i nesagledive posljedice. Kao što su smo već istakli, potpuno odbacivanje Sunneta dovodi do *ograničenog i pogrešnog razumijevanja islama*. Mnoge osnovne vjerske prakse, poput namaza, posta, hadža, pa čak i šehadeta (dva osnovna svjedočanstva vjere), povijesno su definirane u interakciji Kur'ana i Sunneta. Bez Sunneta, muslimani bi se mogli naći u raskoraku oko najosnovnijih pitanja – kako konkretno klanjati, koliko zekata dati, šta čini ispravno sklapanje braka ili vođenje društva. To implicira realnu opasnost *fragmentacije zajednice*: već sada male kur'anističke zajednice nemaju jedinstven metod prakticiranja, pa jedni npr. potpuno redefinišu način obavljanja molitve na osnovu vlastitog čitanja Kur'ana, dok drugi zadržavaju tradicionalnu praksu namaza iako negiraju hadise kojima su oni definisani (temeljeći se na porodičnoj ili kulturnoj transmisiji, što je čista nedosljednost). Neki od njih zastupaju mišljenja da žena u hajzu i nifasu treba klanjati i postiti, kako žena može predvoditi muškarce u namazu i sl. I sami kur'anisti priznaju da među njima postoji veliki raspon

stavova – jedini zajednički nazivnik im je negacija hadisa i Sunneta, dok u ostalim pitanjima često dolazi do pogubnog *subjektivizma*. Upravo toga su se islamski učenjaci pribojavali tokom cijele historije, situacije da svako postaje "*sam svoj imam*" *iliti šejh u tumačenju Kur'ana i islama*, a što može voditi anarhiji u vjerskom poimanju i cjelokupnom islamu a što je perfidni vid ataka na islam i muslimane.

Dalje, potpuno odbacivanje hadisa znači i *prekid s kontinuitetom ummeta*. Islamska se civilizacija gradila 14 stoljeća oslanjajući se na Kur'an i sunnet Poslanika, s.a.v.s., u većoj ili manjoj mjeri; kur'anisti praktično sugeriraju da su svi muslimani tog golemog razdoblja (osim malih izuzetaka) bili u krivu što su slijedili sunnet. Tako radikalna tvrdnja neminovno postavlja pitanje: *kako to da ispravni pristup biva otkriven tek krajem 19. stoljeća, i to poticajima od strane orijentalista i kolonijalizatora, nakon što su toliki pobožni ljudi slijedili "pogrešan" put?* Islamski učenjaci će jasno reći da je vrlo malo vjerovatno da bi Uzvišeni Allah dopustio da čitav ummet stoljećima konsenzualno griješi u tako bazičnoj stvari kao što je autoritet Sunneta. S tog aspekta, kur'anizam se može posmatrati kao oblik *revizionizma* koji rizikuje da potkopa vjeru običnih muslimana u dosadašnje islamsko nasljeđe. Nije slučajno da mnoge vlasti u većinski muslimanskim zemljama nastupaju restriktivno prema kur'anističkim propagatorima; vide ih kao potencijalno destabilizirajući faktor koji unosi smutnju (*fitnet*) među vjernike i društvo općenito.

Također analiza argumenata *tradicionalnih učenjaka* pokazuje da imamo i nove izazove: *kako uvjeriti savremenog muslimana* u vrijednost hadisa, a da to ne bude puko pozivanje na autoritet? Kur'anisti su otvorili neka pitanja koja zahtijevaju introspekciju unutar hadiskih znanosti. Naprimjer, evidentno je da postoji određeni broj predaja u nekim hadiskim zbirkama ili pak muslimanskoj praksi koje su u koliziji s današnjim etičkim normama ili naučnim činjenicama. Tradicionalni pristup je često bio da se takvi hadisi *tumače u okvirima svog vremena* ili da se njihovo doslovno značenje ublaži alegorijskim čitanjem. Ipak, to zahtijeva od prosječnog vjernika visok stepen obrazovanosti i povjerenja u učenjake. U vremenu interneta, mnogi će radije sami istraživati i mogu naići na "problematične" hadise bez adekvatnog konteksta, što može narušiti njihovo povjerenje u učenjake hadisa.

Stoga je *izazov za hadisku nauku* danas da svoju metodologiju učini dostupnijom i razumljivijom širim masama, te da se što više radi na edukaciji muslimana u pogledu cjelokupne islamske tradicije a posebno hadisa. Tokom čitave historije islama vidimo da je *islamska tradicija sposobna za samokritiku i reformu bez odbacivanja svoje suštine*.

Kada je riječ o *implikacijama kur'anističkog pristupa* na islamsku praksu i teologiju, one su znatne. Već smo spomenuli fragmentaciju i subjektivizam kao jasne i velike rizike. Nadalje, kur'anizam dovodi do *minimiziranja uloge Poslanika, a.s.*, u svakodnevnoj vjeri. U islamu, Muhammed, a.s., nije samo dostavljač Kur'ana već i *uzor čije se riječi i djela vole i slijede* – i to jasnim kur'anskim tekstom. Kod kur'anista, međutim, često se primjećuje da govore o Poslaniku, s.a.v.s., gotovo isključivo u prošlom, istorijskom smislu, kao o čovjeku koji je dostavio Knjigu i time ispunio svoju misiju te ga svode na nekoga ko je poput poštara koji nije vezan za ono što dostavlja (Teki Usmani, 2015). Iz te vizure, teološki gledano, slabi veza ljubavi i odanosti prema Poslaniku, s.a.v.s., kakva postoji kod ehli-sunneta i kao takva je decidno naređena Kur'anom (gdje se sunnet slijedi i iz pobožnosti i ljubavi, ne samo iz poslušnosti). Tako se može reći da kur'anizam mijenja i *karakter duhovnosti* – prelazi se sa modela "volim Poslanika pa slijedim svaki njegov korak" na model "cijenim Poslanika kao prenosioca Kur'ana, ali moj odnos je direktno sa Božijom Riječi". To smatramo radikalnim osiromašenjem duhovnog života muslimana. U pogledu fikha (prava), kur'anizam bi radikalno suzio obim normi – praktično bi važio samo *ono što je izrijekom u Kur'anu propisano ili zabranjeno*. To znači da bi mnoge klasične pravne odredbe postale nevažeće (npr. zabrane kamate, detalji bračnih i nasljednih prava, kaznena pravila koja nisu spomenuta u Kur'anu itd.). Neki kur'anisti to i zagovaraju, smatrajući da je to put ka *racionalnijem, jednostavnijem islamu*; međutim, to bi također značilo prekid sa stoljećima pravne misli i potencijalno pojavu normativnog vakuuma u stvarima koje Kur'an ne dotiče eksplicitno odnosno prilagođavanje islama nekim zapadnjacima ili drugim „interesnim stranama“.

Sve navedeno ukazuje da je *rasprava o kur'anizmu više od akademske polemike* – ona zadire u samu definiciju toga šta čini *islamsku objavu i vjeru*. Kur'anisti navodno apeliraju na primat

Božije Riječi, dok islamski učenjaci upozoravaju na gubitak prenošenja žive prakse muslimanske zajednice i autentičnog konteksta Objave. Sasvim je moguće očekivati da će ova rasprava ostati prisutna i u budućnosti, osobito jer globalizacija i dostupnost informacija omogućavaju širenje heterodoksnih ideja. Istovremeno, ovo može potaknuti *konstruktivne studije* unutar hadiskih znanosti, kako bi se sunnet predstavio savremenom čovjeku na uvjerljiv način utemeljen na izvornim i vjerodostojnim principima, ali svjestan izazova vremena u kojem živimo.

Zaključak

Fenomen kur'anizma otvorio je neka pitanja o ulozi i interpretaciji hadisa u savremenom muslimanskom životu. Iako kur'anisti iznose određene legitimne zabrinutosti – poput potrebe preispitivanja slabo utemeljenih predaja i fokusiranja na univerzalne vrijednosti Kur'ana – njihov *potpuni raskid sa Sunnetom* nosi ozbiljne teološke i praktične posljedice. Odbacivanje čitavog korpusa hadisa znači udaljavanje od cjelovitog razumijevanja islama koje je ustanovljeno još u doba Poslanika, a.s., i njegovih ashaba. Tradicionalne hadiske znanosti, sa svojom višestoljetnom metodologijom, predstavljaju bogat mehanizam čuvanja i tumačenja drugog temelja islama – i taj mehanizam se ne može olahko proglasiti bezvrijednim a da se ne naruši struktura islamskog svjetonazora i cjelokupnog islama kao takvog.

Stoga, zaključujemo da *hadis i Sunnet ostaju nezamjenjivim stubom islama*: Kur'an daje temelje, ali Sunnet ih razrađuje i pokazuje njihovu primjenu. U savremenom kontekstu, uloga hadisa je i dalje vitalna – od obavljanja vjerskih obreda, preko oblikovanja morala, do razumijevanja konteksta Objave. Međutim, izazov koji postavlja kur'anizam ne treba odbaciti ignorišući ga, već ga valja iskoristiti kao podsticaj za *unaprjeđenje hadiske znanosti i njeno detaljnije poučavanje mladim generacijama*. To podrazumijeva nastavak rigoroznih naučnih istraživanja seneda i metnova, kritičko iščitavanje izvora, te odgovorno i obrazloženo korištenje hadisa u vjerskom poučavanju. Sam Kur'an podstiče vjernike: “*O vjernici, ako vam nekakav grješnik donese vijest, dobro je provjerite...*” (El-Hudžurat 49:6) – a hadiski učenjaci su kroz historiju upravo to i

činili, utemeljivši svoju metodologiju provjere predaja na ovom kur'anском imperativu odnosno uzimajući ovaj ajet kao osnovu za cjelokupnu *Terminologiju hadisa*. (Halilović, 2025)

U vremenu kada se muslimani suočavaju s mnogim savremenim izazovima, *pravilan balans* između očuvanja autentične tradicije i kritičkog promišljanja vrlo je važan. Hadis se i dalje treba proučavati, ponavljati i prenositi – kako je rekao ashab Abdullah ibn Mes'ud: «تذكروا الحديث فإن ذكر الحديث حياته» “*Ponavljajte hadis! Njegov život je u njegovom ponavljanju.*” ((‘Irāqī, 1 : 316) No jednako tako, život hadisa je i u njihovoj *ispravnoj primjeni* i razumijevanju u duhu vremena, bez kompromitovanja izvornog smisla. U konačnici, iskustvo ummeta pokazuje da se *metodološka rigornost hadiskih znanosti* dokazala kroz vijekove kao učinkovita u čuvanju vjere; na nama je da je nastavimo njegovati. Suočavanje s kur'anističkim izazovom treba da podstakne širi dijalog i edukaciju – kako bi se otklonile sumnje, učvrstilo povjerenje u vjerodostojne hadise, te očuvala cjelina Objave koja obuhvaća i Kur'an i vjerodostojan Sunnet. Samo tako će muslimani i u savremenom dobu *životvorno povezati* Božiju Riječ s praksom Njegovog Poslanika, a.s., ostajući na tragu istinskog, uravnoteženog razumijevanja svoje vjere.

Literatura

- Adilović, A. (2022). *Prihvatanje Kur'ana a odbacivanje Sunneta*. Objavljeno u Preporod, br. 6/1208. Bosnjaci.Net. Preuzeto 3. jula 2025. sa <https://bosnjaci.net>
- Ahl-alquran.com. (n.d.). أهل القرآن [Ahl al-Qur'ān]. Preuzeto 15. jula 2025. sa <https://ahl-alquran.com/arabic/>
- Al-‘Irāqī, ‘Alī b. Muḥammad. (1982). *Fath al-Mughīth bi-Sharḥ Alfiyyat al-Ḥadīth* (t. 1, str. 316). Bejrut: Dār al-Kutub al-‘Ilmiyya.
- Ayoub, M. (Ur.). (2019). *Savremeni pristupi Kur'anu i Sunnetu*. Sarajevo: CNS i El-Kalem.
- Brown, J. A. C. (2016). *Hadis: naslijeđe Vjerovjesnika Muhammeda*. Sarajevo: CNS.
- Brown, J. A. C. (2018). *Pogrešno pozivanje na poslanika Muhammeda: izazovi i izbori u tumačenju njegovog naslijeđa*. Sarajevo: CNS.

- Encyclopaedia Britannica. (n.d.). *Sayyid Ahmad Khan*. U *Encyclopaedia Britannica*. Preuzeto 15. jula 2025. sa <https://www.britannica.com>
- El-Karadavi, J. (2010a). *Savremene fetve* (I tom). Sarajevo: El-Kalem.
- El-Karadavi, J. (2010b). *Savremene fetve* (II tom). Sarajevo: El-Kalem.
- El-Karadavi, J. (2012). *Kako se odnositi prema Kur'anu časnom*. Travnik: Elči Ibrahim-pašina medresa.
- Et-Tirmizi, E. I. (2010). *Tirmizijina zbirka hadisa sa komentarom* (1). Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Free-Minds Forum. (n.d.). *Hadith books contain almost anything a hadith collector wanted...* pristupljeno 16. jula, 2025, from <https://free-minds.org/forum/index.php?topic=16127.msg158580#msg158580>
- Halilović, E. (2010). *Poslanikova, s.a.v.s., predskazanja*. Zenica: autor.
- Halilović, E. (2019). *Socijalna učenja islama*. Zenica: autorsko izdanje.
- Halilović, E. (2023). *Poslanik, s.a.v.s., te savjetuje*. Zenica: Islamski pedagoški fakultet u Zenici.
- Halilović, E. (2025) *Terminologija hadisa*, Zenica: Islamski pedagoški fakultet u Zenici. (udžbenik u štampi)
- Halilović, S. (2004). *Metodologija tumačenja Kur'ana u hanefijskom mezhebu*. Sarajevo: FIN i El-Kalem.
- Halilović, S. (2005). *Osnovi tefsira*. Zenica: Islamska pedagoška akademija u Zenici.
- Ibn Ḥazm. (n.d.). *Al-Iḥkām fī Usūl al-Aḥkām* (2 : 208). Dar al-Fikr.
- Islamweb. (n.d.). القرآنيون [Kur'anisti]. *Islamweb.net*. pristupljeno 15. jula 2025, sa <https://www.islamweb.net/ar/article/227659/القرآنيون>
- Karalić, M. (2010). *Hadis i hadiske znanosti*. Novi Pazar: El-Kelimeh.
- Karić, E. (2002). *Tumačenje Kur'ana i ideologije XX stoljeća*. Sarajevo: Bemust.
- Khalifa, R. (1982). *Quran, Hadith, and Islam*. Tucson, AZ: Islamic Productions (United Submitters International).

- Kurdić, Š. (2003). *Velikani hadiskih znanosti*. Zenica: Islamska pedagoška akademija.
- Mahmutović, M. (2011). *Povodi nastanka Vjerovjesnikovih hadisa* (2. dopunj. izd.). Sarajevo: El-Kalem.
- Mattson, I. (2015). *Priča o Kur'anu: historija Kur'ana i njegovo mjesto u životu muslimana*. Sarajevo: CNS i El-Kalem.
- r/Quraniyoon Wiki. (n.d.). *Hadith rejection*. *Reddit*. pristupljeno 14. jula, 2025, sa https://www.reddit.com/r/Quraniyoon/wiki/hadith_rejection/
- Quran Talk Blog. (2023, September 13). *Who started today's "Quran alone, God alone" movement?* *Quran Talk Blog*. Pristupljeno 15. jula, 2025, from <https://qurantalkblog.com/2023/09/13/quran-alone-vs-god-alone/>
- Teki, U. M. (2015). *Važnost sunneta u islamu*. Zenica: Islamski pedagoški fakultet u Zenici.
- Tefsir.ba. (n.d.). *Tefsir ajeta 58:59*. Pristupljeno, 16. juli, 2025, sa <https://tefsir.ba/ajet/5859>
- Wikipedia. (n.d.). *Quranism*. *Wikipedia*. pristupljeno 15. jula, 2025, sa <https://en.wikipedia.org/wiki/Quranism>
- Wikipedia. (2025). *Quranism*. Preuzeto 1. jula 2025. sa <https://en.wikipedia.org/wiki/Quranism>
- Yüksel, E. (2007, 23. decembar). Post na forumu Free-Minds: "Re: VERY IMPORTANT!!! hadith talking about quran aloners...". *Free-Minds Forum*. pristupljeno 16. jula, 2025, from <https://free-minds.org/forum/index.php?topic=16127.msg158580#msg158580>

THE PHENOMENON OF QURANISM AS A CHALLENGE TO HADITH SCIENCES?

Esmir M. Halilović, PhD

Abstract

Quranism represents a contemporary movement that advocates exclusive reliance on the Qur'an as the sole source of belief and Sharī'ah rulings, while partially or completely rejecting the authority of hadith. This paper analyzes the phenomenon of Quranism as a challenge to traditional hadith sciences as well as to contemporary Muslims. The paper first explains the concept of Quranism, its historical development from early polemics to its strengthening in the late 19th and 20th centuries. It then presents the core beliefs of Quranists and the criticisms they direct toward hadith and hadith methodology—including doubts about the authenticity of reports, alleged logical contradictions between traditions and reason, and the fact of the later compilation of hadith literature. The views of several prominent contemporary Quranists (such as Edip Yüksel and Rashad Khalifa) are briefly discussed in order to better understand their arguments.

Following this, the responses of traditional Islamic hadith scholars to these criticisms are presented, with special emphasis on the methodological principles of hadith verification and the Sharī'ah significance of the Prophet's (peace be upon him) Sunnah. Through critical analysis, the paper evaluates the arguments and considers the implications of the Quranist approach for Islamic theology and practice. The conclusion highlights the indispensable role of authentic hadith and Sunnah in Islam and in the life of contemporary Muslims, as well as the necessity of preserving and further strengthening precise and rigorous hadith methodology in addressing numerous modern challenges.

Keywords: Quranism, Quranists, hadith, Sunnah, Islamic law, hadith sciences, Ahl al-Qur'an, contemporary Islam